

# De amfibieën- en reptielen krant van Limburg

Mededelingenblad van de  
Herpetologische Studiegroep Limburg  
van het  
Natuurhistorisch Genootschap in Limburg



RAVON

---

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP LIMBURG

## Voorwoord

Beste HSL-ers,

Het veldseizoen zit er alweer bijna op en de stuurgroep maakt zich klaar voor het najaarprogramma. Het mag inmiddels wel duidelijk zijn dat het verschijnen van de nieuwe Herpetofauna van Limburg 1980-2008 hier een belangrijk onderdeel van uit maakt. Dit boekwerk wordt op 10 oktober in de Oranjerie gepresenteerd. Er is een interessant programma samengesteld om het verschijnen van de atlas te vieren. Het programma wordt elders in deze amfibieën- en reptielenkrant vermeld. Natuurlijk worden jullie er ook verwacht!

Omdat de afgelopen tijd veel energie in de totstandkoming van de atlas is gaan zitten, is een andere feestelijke gebeurtenis van de Herpetologische Studiegroep Limburg een beetje op de achtergrond geraakt: het 30 jarig bestaan! Ook hier willen we op 10 oktober even de aandacht op vestigen. Hiervoor is wel uw inbreng nodig, want we zijn op zoek naar foto's uit deze periode.

Al met al is er voor de HSL-stuurgroep weer genoeg werk aan de winkel. We hopen jullie te zien bij de atlaspresentatie en de overige HSL-activiteiten.

Pieter Puts  
voorzitter Herpetologische Studiegroep Limburg

# COLOFON

## **Herpetologische Studiegroep Limburg**

De Herpetologische Studiegroep Limburg (HSL) werd 2 op februari 1979 opgericht. De HSL stelt zich ten doel de inheemse Limburgse herpetofauna (amfibieën en reptielen) te beschermen in de ruimste zin van het woord.

Vanaf de oprichting wordt getracht de bestaande biotopen voor amfibieën en reptielen te behouden danwel te herstellen. Om dit te kunnen realiseren zijn actuele en betrouwbare verspreidingsoverzichten noodzakelijk. De Herpetologische Studiegroep besteedt dan ook veel aandacht aan het verkrijgen van deze gegevens middels gerichte inventarisaties in het veld. Daarnaast wordt veel aandacht geschonken aan de voorlichting omtrent de biologie van reptielen en amfibieën.

## **De amfibieën- en reptielenkrant van Limburg**

De amfibieën- en reptielenkrant van Limburg verschijnt tweemaal per jaar en wordt zoveel mogelijk verzonden per e-mail. Van personen waarvan geen e-mail adres bekend is, wordt een printversie opgestuurd.

U heeft een printversie ontvangen, maar u beschikt over e-mail? Geef u e-mail adres door aan onze redactie: [herpetofauna@nhgl.nl](mailto:herpetofauna@nhgl.nl)

## **Redactie**

Opmerkingen over of bijdragen voor de amfibieën- en reptielenkrant kunt u opsturen naar Victor van Schaik ([herpetofauna@nhgl.nl](mailto:herpetofauna@nhgl.nl)). Kopia voor de 1<sup>e</sup> amfibieën- en reptielenkrant van 2010 dient voor 15 januari 2010 te zijn aangeleverd bij de redactie.

## **Bestuursleden HSL**

P. Puts (voorzitter)  
Houtstraat 137  
6105 BH Pey-Echt

S. de Jong (secretaris)  
Madoerastraat 3  
6214 XL Maastricht

V. van Schaik (red.)  
Hoosveld 56  
6075 DB Herkenbosch

J. Theelen  
Eelserstraat 18  
5986 AP Beringe

J. Hermans  
Hertestraat 21  
6067 ER Linne

H. van Buggenum  
Rijdsraat 118  
6114 AM Susteren

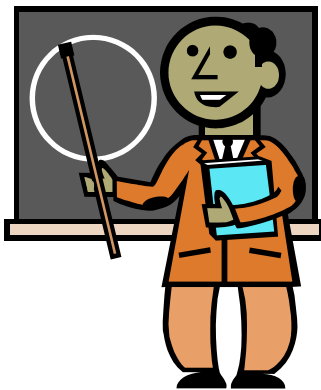
P. Geukemeyer  
Op den Oort 1  
6095 EB Baexem

# ACTIVITEITEN-AGENDA 2009

## Herpetologische Studiegroep Limburg

### LEZINGEN

Alle lezingen **beginnen om 20.00 uur** en vinden plaats het **GroenHuis**,  
Godsweerderstraat 2, 61041 GH Roermond (0475- 386470)



---

**Vrijdag 11 september : Trends bij Limburgse reptielen (door Ton Lenders)**

Hoe is het de Limburgse reptielen de afgelopen decennia vergaan. Zijn er trends en zo ja, welke? Ton weet er alles van. Jullie krijgen alvast de trendgrafieken te zien die pas over een paar maanden openbaar worden gemaakt. Filmen en foto's maken is daarom ten strengste verboden. Wacht daarvoor de nieuwe atlas af.

---

**Vrijdag 13 november: Varia - avond i.s.m. Zoogdierenwerkgroep**

Traditiegetrouw houden we in de tweede helft van het jaar een varia-avond. Daarop kan iedereen kort leuke resultaten van onderzoeken of vondsten presenteren. Ook is er gelegenheid tot het vertonen van dia's of (video-)films. Dit jaar organiseren we het weer samen met de zoogdierenwerkgroep. Het exacte programma is nog niet bekend.

**Uw bijdrage op deze avond is natuurlijk bijzonder welkom!**

### EXCURSIES

**Zaterdag 12 september: reptielenonderzoek Duits-Nederlandse Bosbeekdal-Luzekamp (Meinweg; nazomerbezoek)**

Herhaling van de voorjaarsexcursie. Is het een beetje gelukt met de voortplanting en vinden we nu ook de juvenielen? Reptielen zoeken in het Meinweggebied is ook in de nazomer altijd een succes. Alle hulp is welkom.

Vertrek om 10.00 uur. Vertrek manege Venhof.

Organisatie: Ton Lenders

## Presentatie van de nieuwe Hepetofauna van Limburg 1980-2008

Op zaterdag 10 oktober verschijnt de nieuwe "Herpetofauna van Limburg 1980-2008". Jullie zijn van harte uitgenodigd om dit met ons te vieren in de Oranjerie, Kloosterwandplein 12-16, te Roermond. De presentatie begint om 14.00 uur en duurt tot 16.15 uur. De zaal is open vanaf 13.30 uur. Na afloop start ook de verkoop van de atlas. U kunt zich voor deze middag aanmelden door een mail te sturen aan [kantoor@nhgl.nl](mailto:kantoor@nhgl.nl) of telefonisch 0475-386470.

Ten opzichte van de eerder verstuurd uitnodiging heeft er een kleine wijziging plaats gevonden in het programma. Hieronder volgt het definitieve programma:

- Opening door de voorzitter van de Herpetologische Studiegroep Limburg (Pieter Puts).
- Hoe de atlas tot stand kwam (atlasredactie).
- De Vinpootsalamander in Limburg (Victor van Schaik).
- Intermezzo: De Limburgse Amfibieën (Paul van Hoof).
- Limburgs herpetologisch onderzoek in Nijmeegs perspectief (Henk Strijbosch).
- Uitreiking eerst exemplaar door de voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap (Harry Tolkamp) aan provinciaal gedeputeerde (Ger Driessen).
- Afsluiting: Film over Adders (Peter Keysers).

Vooorgaand en na afloop van de het programma worden foto's getoond die een beeld geven van de activiteiten van de Herpetologische Studiegroep Limburg gedurende de afgelopen 30 jaar.

Na afloop is er een borrel en hapje.

De atlas kost voor leden van het Natuurhistorisch Genootschap € 29 (niet-leden betalen € 36). Bij voorintekening krijgt u € 5 korting op dit bedrag. U moet het boek dan wel op 10 oktober komen ophalen. Als het boek moet worden toegezonden moeten er € 7,50 verzendkosten bij worden gerekend.

Bij voorintekening moet het verschuldigde bedrag uiterlijk 6 oktober zijn overgemaakt op ING-bankrekening 429851 van het Publicatiebureau van het Natuurhistorisch Genootschap. Vermeld daarbij "Herpetofauna 1980-2008" en uw adres.

### **Oproep: Vrijwilligers gezocht!**

De HSL-stuurgroep is op zoek naar vrijwilligers die kunnen helpen met de voorbereiding van de atlaspresentatie op 10 oktober. Denk hierbij aan het klaar zetten van spullen en meehelpen met de verkoop van de atlas na de afloop van het programma.

Heb je interesse, stuur dan een e-mail naar [pieterputs@hotmail.com](mailto:pieterputs@hotmail.com) of neem contact op via 06 46622794.

**Oproep: 30 jaar Herpetologische Studiegroep Limburg!**

De Herpetologische Studiegroep Limburg (HSL) viert op 10 oktober 2009, gelijktijdig met de presentatie van de nieuwe Herpetofauna van Limburg, het dertigjarig bestaan. We willen die dag een fotoserie samenstellen met foto's van HSL'ers in actie in die 30 jaar. Wie heeft nog foto's of dia's beschikbaar "uit vroeger jaren" of juist recente foto's? Denk aan excursies en acties. Graag insturen voor 26 september 2009.

Digitale foto's (minimaal 1280 pixels breed) kunnen worden verzonden aan Paul van Hoof, e-mail: [p.vanhoof@xs4all.nl](mailto:p.vanhoof@xs4all.nl) of dia's per post naar: Wormerveenstraat 46, 6843 AJ Arnhem. Al het toegezonden materiaal wordt op 10 oktober teruggegeven.

**Dode Geelbuikvuurpadden onder stenen**

Onlangs kon zowel op de website van RAVON als in de digitale Nieuwsbrief Geelbuikvuurpad en Vroedmeesterpad nummer 2 gelezen worden dat er dode Geelbuikvuurpadden zijn aangetroffen onder stenen. RAVON meldt dat tijdens onderzoek naar de Geelbuikvuurpad regelmatig onder stenen platgedrukte dieren en vernielde steenhopen (belangrijk als landbiotoop) worden aangetroffen. Naar schatting gaat jaarlijks ongeveer 5% van de populatie Geelbuikvuurpad in Nederland verloren door onoplettendheid van natuurliefhebbers. Behalve sterfte van individuen zorgt het keren van stenen en het vernielen van steenhopen ook voor het verlies van essentieel landbiotoop.

Ter bescherming van de zeldzame Geelbuikvuurpad en Vroedmeesterpad stelt RAVON de onderstaande gedragsregels voor groeves voor:

1) Ga nooit op stenen staan in de buurt van potentiële voortplantingswateren van de soort. Grote kans dat er een geelbuik- of vroedmeesterpad onder zit die dan de kans loopt te worden geplet.

2) Ga niet onder stenen op zoek, laat de schuilplaatsen van de Geelbuikvuurpad ongemoeid. De verstoring die je hiermee veroorzaakt is heel groot. De Geelbuikvuurpad graaft niet even (zoals bijvoorbeeld de Rugstreppad) een nieuw onderkomen, maar is soms jaren afhankelijk van dezelfde schuilplaats.

3) Vang geen Geelbuikvuurpadden om ze te fotograferen. Wees sportief en diervriendelijk en wacht je kans af op een spontane en natuurlijke foto. Het vangen van geelbuiken om ze te fotograferen is net zo verwerpelijk als 'nestfotografie' bij vogels. Het levert veel stress op!

4) Sommige delen van groeves zijn uitsluitend bedoeld voor de natuur. Respecteer dit en blijf daar op de paden. Bedenk goed dat je nooit de enige fotograaf bent. Geloof het of niet, enkele uren na jou komt alweer de volgende fotogroep.

## Reproductie ringslangen in Rimborg

*Lei Paulssen*

Dit jaar is er voor de eerste keer reproductie van ringslangen aangetoond in een door mij aangelegde broeihoop te Rimborg. Begin mei vorig jaar werd de eerste broeihoop op dezelfde locatie aangelegd. Alhoewel deze toen ook vaker door ringslangen werd bezocht, werd er geen reproductie waargenomen in dat jaar. Het basismateriaal wordt betrokken van een composteringsbedrijf. Dit materiaal bevat vrij veel groenaandeel, is los van structuur, bevat veel grove houtsnippers en moet dan nog gaan composteren. De lagen van ~20 cm. worden horizontaal gescheiden door dikkere takken.



*Aangelegde broeihoop 26-4-2008  
(foto Lei Paulssen)*



*Ringslang op broeihoop 12-5-2008  
(foto Lei Paulssen)*

Op 20-8-2009 worden 2 jonge ringslangen waargenomen. Op 21-8-2009 worden nogmaals 4 jonge ringslangen en 11 stuks uitgekomen eischalen gevonden. Op 22-8-2009 worden wederom 2 jonge ringslangen op de broeihoop gezien. Eind september zal de hoop op eventuele overige legsels gecontroleerd worden.



*Uitgekomen legsel 21-8-2009  
(foto Lei Paulssen)*



*jonge ringslangen 21-8-2009  
(foto Lei Paulssen)*

## Verslag van drie amfibie-excursies van de HSL in 2009

*Pieter Puts en Harry van Buggenum*

### Landgoed Arcen en Opperdonk

Op 28 maart verzamelen zich meer dan 20 HSL-ers op het mooie landgoed Arcen waar de Stichting Het Limburgs Landschap haar hoofdkantoor houdt in de monumentale hoeve Kloosterhof. Het landgoed ligt op de oostoever van de Maas net ten noorden van Lomm en bestaat uit extensieve weilanden met poelen, houtwallen en veel bos. Vanwege de regen werd besloten om eerst in de schuur een kopje koffie te drinken. Enkele HSL-ers hadden van te voren tijdens het overzetten van amfibieën enkele kikkers in hun emmers gevonden waarvan niet duidelijk was of dit nu Bruine kikkers of Heikikkers waren. In de schuur werden deze dieren door enkele deskundigen onder de loep genomen. Geconcludeerd kon worden dat we te maken hadden met Bruine kikkers. Ondanks de aanhoudende regen werd onder leiding van Henk Heijligers gestart met de excursie. Een sloot, een weilandpoel en een bospoel werd met schepnetten bemonsterd. In de bospoel lagen ook twee amfibieënfuiken die volzaten met Kleine watersalamanders en Kamsalamanders. Daarna ging het gezelschap naar twee andere weilandpoelen. Inmiddels was het weer ook wat beter geworden. Ook deze fraaie poelen bleken rijk aan amfibieën te zijn. Naast beide vermelde salamander zijn in het gebied ook nog waargenomen: Bruine kikkers, Bastaardkikker, Gewone pad en Alpenwatersalamander. Na de lunch werd met het nabij gelegen pondje de Maas overgestoken om het gebied Opperdonk bij Lottum te inventariseren. Dit gebiedje bestaat uit extensieve, natte weilanden, met wat bosjes en enkele poelen en ligt ingeklemd tussen Lottum, de Maas en gangbaar gebruikte agrarische percelen. Ondanks intensief "schepwerk" bleek dit terrein niet zo rijk aan soorten: Gewone pad, bruine kikker en Kleine watersalamander. In de poelen werden ook vissen aangetroffen (3- en 10 doornstekelbaars), wat in de regel nadelig is voor amfibieën. Tot slot werd een wedstrijdje "wie kan het beste schatten hoeveel eiklonpen er in de sloot liggen" gehouden. De schattingen lagen voor het cluster van zo'n 290 eiklonpen redelijk dicht bij elkaar.

### Poelenonderzoek Leudal

De traditionele excursie onder leiding van Piet Zegers in terreinen van Staatsbosbeheer werd op 18 april gehouden in het Leudal. Elf HSL-ers kwamen bij elkaar op de parkeerplaats aan de Roggelseweg. Het Leudal is een bosrijk natuurreservaat waar de Zelsterbeek en Tungalroysche beek vrij meanderen.



Vanaf de parkeerplaats werd naar de watermolen gewandeld. De meeste poelen staan hier in verbinding met de beek. Hierdoor had de excursie in het ochtenddeel op een bepaald moment meer weg van een vissenwerkgroepexcursie.

Maar zoals bekend zijn de HSL-leden erg breed georiënteerd en bleek deze zijsprong zeer interessant. Er werden binnen korte tijd tien vissoorten gevangen, waaronder de Kleine modderkruiper en een Rivierdonderpad. Herpetologisch gezien bleef de teller steken op vier soorten: Gewone pad, Bastaardkikker, Bruine kikker en een enkele Kleine watersalamander. Zoals te verwachten viel, werden in de enige poel die niet in verbinding stond met de beek de meeste salamanders aangetroffen, waaronder ook tientallen Alpenwatersalamanders.



Na de middag stapte de groep in de auto voor een kort ritje naar het nabijgelegen Langven, dat ook een onderdeel is van het natuurreservaat. Het is een open begrazingseenheid, omgeven door bos, waarin enkele poelen/natte laagten liggen. De poelen verkeerden alle in een pionierstadium. Hoewel er nauwelijks vegetatie aanwezig was in de poelen bleken amfibieën deze toch al te hebben gekoloniseerd door Alpenwatersalamander,

kleine watersalamander, Gewone pad, Bruine kikker en Bastaardkikker. In een oud bospoeltje bleken grote aantallen amfibieën te zitten, waaronder ook Poelkikkers. Hoewel gehoopt werd om de Kamsalamander aan te treffen, werd deze soort niet in het gebied gevonden.

Tenslotte werd een aangrenzend heideterreintje met succes afgezocht op de aanwezigheid van Levendbarende hagedissen. Het was een mooie afsluiter want er werden meer dan tien exemplaren van dit reptiel gezien.

### Poelenexcursie regenwaterbuffers gemeente Nuth

Op 30 mei werd er enige mobiliteit van de HSL-ers vereist, want kriskras door de gemeente Nuth werden verschillende poelen in regenwaterbuffers van het waterschap Roer en Overmaas geïnventariseerd.

Omdat slechts zes HSL-ers kwam opdagen, waren twee auto's voor het benodigde transport voldoende. In totaal zijn 4 buffers bezocht nabij Swier, Wijnandsrade, Hulsberg en Wissengracht. Ook zijn enkele poelen/natte laagten langs de Luiperbeek geïnventariseerd. Een leuk detail was dat een poel van slechts enkele maanden oud langs



de Luiperbeek (zie foto) al gekoloniseerd was door amfibieën. Er werden larven aangetroffen van de Alpenwatersalamander en Bruine kikker. Tijdens de excursie werden in de meeste poelen de volgende soorten aangetroffen: Bruine kikker, Kleine watersalamander, Alpenwatersalamander, Gewone pad en Bastaardkikker.



## Verslag van de Gladde slang excursie in België

*Harry van Buggenum*

### Tiendeberg en Thier de Lanaye (B)

Op zaterdag 29 augustus bezochten we samen met onze Belgische vrienden enkele terreinen op de zuidelijke Belgische uitlopers van de Sint Pietersberg. Met in totaal elf Nederlandse en zeven Belgische deelnemers hadden we flink wat ogen om het ultieme doel van de dag te bereiken. Dit was het bevestigen van waarnemingen van Gladde slangen. In het Waalse deel was toevallig enkele maanden geleden een dood verkeersslachtoffer gevonden, maar die telt niet mee voor de nieuwe Vlaamse verspreidingsatlas. De grootste kans zouden we hebben in een kleine oude groeve met aangrenzend kalkgrasland, de Tiendeberg aan de rand van Opkanne. Daar was voor het laatst in 1993 nog een waarneming gedaan. Excursieleider Peter Engelen, voorzitter van de Herpetologische werkgroep van Likona, loofde een pintje uit aan diegene die een slang zou vinden. Wel, hij kan er zich zelf een inschenken, want hij vond als eerste en



enige een Gladde slang. Het betrof een juveniel dier, dus er zit nog met zekerheid minstens één paartje slangen, en enkele "broertjes en zusjes. Op een noordelijke geëxponeerde helling sprongen nog enkele bruine kikkers rond.

Na de middag werd het bekende Thier de Lanaye bezocht, gelegen op het Waalse deel van de Sint Pietersberg. Omdat het intussen zeer zonnig en warm was geworden werd geen enkel reptiel gezien. In een betonnen drinkbak konden larven van de Alpenwatersalamander worden aangetoond. Van deze soort werd ook nog een volwassen dier in landfase gevonden. Al stenen en hout omdraaiend zijn ook Kleine watersalamander en Bruine kikker gezien. In enkele poeltjes aan de voet van de berg werden bovendien Bastaardkikkers gevonden. Het herpetologisch soortenrijtje is op het einde van de excursie uitgebreid met Gewone pad in de vorm van een verkeersslachtoffer. Zoals gebruikelijk is ook aandacht besteed aan andere diergroepen. Dit leverde geen spectaculaire zaken op. Ook het aantreffen van een o.a. Spaanse vlag is hier vrij gewoon.